

Bölüm 8

CUMHURİYET'TEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKALARI

Halit Kerem AKAGÜNDÜZ¹

1. Giriş

Enerji, geçmişten günümüze pek çok boyutuyla sosyoekonomik hayatın bir parçası haline gelmiştir. Hizmetten ulaşma, eğitimden sağlığa kadar her sektörde kullanılmakta ve ekonomik çıktı sağlayabilmek için en önemli girdiyi oluşturmaktadır. Bu bağlamda enerji tüketimi, ülkelerin gelişmişlik seviyelerini de yansıtmaktadır. Dolayısıyla enerjinin güvenilir, kalitesi yüksek, sürdürülebilir ve ucuz maliyetle temin edilmesi ekonomik refahı artıracaktır. Türkiye’de ele alınan bu yüz yıllık süre zarfında enerjinin öneminin giderek arttığı görülmektedir. Cumhuriyet’in ilk yıllarından günümüze bakıldığında Türkiye’nin enerjideki en büyük sorununun dışa bağımlılık olduğu görülmektedir. Enerjideki dışa bağımlılıktan kurtulmak için yoğun çaba sarf edilse de artan nüfus ve ekonomik büyümenin enerji talebini sürekli artırması, Anadolu coğrafyasının ise sınırlı enerji kaynağı sunması bu sorunu devam ettirmektedir. Yerli enerji arzının talep karşısında yetersiz kalmasından dolayı ülke net enerji ithalatçısı konumundadır. Bu durum ülkeyi enerji arz güvenliği konusunda da güçsüz hale getirmektedir. Üstelik enerjideki bu bağımlılık ülkeyi ekonomik olarak kısıtlamasının yanında

¹ Arş. Gör., Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, hakagunduz@nny.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1453-2289

enerjide dışa bağımlılığı azaltabilmek için yenilenebilir enerjinin yanında yerli fosil yakıtlara da ihtiyaç duyulmaktadır. Buradan hareketle yenilenebilir enerji yatırımları kadar petrol ve doğal gaz arama ve sondaj faaliyetlerinin de hız kesmeden devam etmesi gerekmektedir. Çevre tahribatının önüne geçmek içinse doğa dostu teknolojilerin teşvik edilmesi önerilmektedir. Devletin yenilenebilir enerji projelerine desteğini artırması, yatırımcıların bu alana daha çok kanalize olmasını sağlayacaktır. Gerekli risk analizleri yapıldıktan sonra nükleer enerji santrallerinin de bir an önce enerji portföyüne kazandırılması gerekmektedir. Öte yandan enerji verimliliğini artırabilmek için özellikle organize sanayi bölgelerinde kojenerasyon ve trijenerasyon sistemleri teşvik edilmelidir. Sonuç olarak Cumhuriyetin ikinci yüzyılında enerjide tam bağımsız ve uluslararası arenada siyasi otoritesi güçlü bir ülke olabilmek için milli kaynaklara yönelik enerji hamleleri kararlılıkla sürdürülmelidir.

Kaynakça

- Altıntaş R. (2018), Avrupa Birliği Enerji Politikasının Türkiye Enerji Politikasına Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anadolu Ajansı (2023), TESPAM Başkanı Akyener: Elektrik Kurulu Gücü 2022'de Yaklaşık 4,5 Milyar Dolar Yatırım Aldı, 18 Ocak 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/tespam-baskani-akyener-elektrik-kurulu-gucu-2022de-yaklasik-4-5-milyar-dolar-yatirim-aldi/2790606> (E.T.: 6.11.2023).
- Bakır N. (2022), İthal Enerjinin Faturası: 80,5 Milyar Dolar, Dünya Gazetesi, <https://www.dunya.com/ekonomi/ithal-enerjinin-faturasi-805-milyar-dolar-haberi-677965> (E.T.: 6.11.2023).
- Demir A. (1980), Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Enerji Politikaları, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(1), 107-127.
- Demir M. (2013), Enerji İthalatı Cari Açık İlişkisi, VAR Analizi ile Türkiye Üzerine Bir İnceleme, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 5(9), 2-27.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (1963), Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf (E.T.: 6.11.2023).
- Doğan S. (2015), Türkiye Ekonomisi, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/turkiyeekonomisiau239.pdf> (E.T.: 6.11.2023).
- Dölen E. (2021), Zonguldak Maden Teknisyen Mektebi (1940 – 1949), *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 22(1), 1-66.
- DPT (1979), Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani_1979_1983.pdf (E.T.: 6.11.2023).
- DPT (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.pdf (E.T.: 6.11.2023).

- Dukembayeva A. (2011), Enerji Politikaları Bağlamında Kalkınma Perspektifinden Türkiye-Kazakistan Ekonomik İlişkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dünya Bankası (2023), <https://data.worldbank.org/> (E.T.: 7.11.2023).
- Dünya Gazetesi (2023), Türkiye'nin Elektrik Kurulu Gücü 105 Bin Megavattı Aştı, 20 Eylül 2023, <https://www.dunya.com/sectorler/turkiyenin-elektrik-kurulu-gucu-105-bin-megavati-asti-haberi-705452> (E.T.: 6.11.2023).
- Enerji Bilgi Yönetim İdaresi (EIA) (2023), <https://www.eia.gov/> (E.T.: 7.11.2023).
- ETKB (2023), <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-dogalgaz> ve <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-petrol> (E.T.: 11.11.2023).
- ETKB Ulusal Enerji Denge Tabloları (2023), <https://enerji.gov.tr/eigm-raporlari> (E.T.: 7.11.2023).
- Gönülalan U., Pamir N. ve Peker H. (2011), Özelleştirme, Özerkleştirme, Türkiye'deki Petrol Sektörünün Konumu ve Geleceği, TMMOB 8. Enerji Sempozyumu Bildirileri, 17-19 Kasım 2011, https://www.emo.org.tr/ekler/15d4d2d4671286d_ek.pdf (E.T.: 6.11.2023).
- İncecik E. (2008), Türkiye'nin Enerji Politikalarının Tarihsel Değişim Süreci ve Enerji'de Verimlilik, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalkınma Bakanlığı (2013), Onuncu Kalkınma Planı, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Planı-2014-2018.pdf (E.T.: 6.11.2023).
- Karagöl E. T., Kavaz İ., Kaya S. ve Özdemir B. Z. (2017), Türkiye'nin Milli Enerji ve Maden Politikası, *SETA*, (203), <https://setav.org/assets/uploads/2017/06/Analiz203.pdf> (E.T.: 11.11.2023).
- Kartalkanat A. (1991), Cumhuriyet Döneminde Madencilüğümüzün Gelişimi ve Türkiye Madencilik Politikası, *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, (38), 51-67.
- Kavaz İ. ve Köroğlu H. K. (2023), Enerjide Dışa Bağımlılık ve Ekonomik Büyümenin Enerji Verimliliği Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği, *Verimlilik Dergisi*, 57(2), 253-272.
- Kerimoğlu K. (2020), Yenilenebilir Enerji ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki Bağlamında Türkiye'nin Enerji Politikalarının Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koca D. ve Yoldaş Y. (2022), 2000-2020 Yılları Arasında Türkiye'de Uygulanan Kamusal Enerji Arz Güvenliği Politikaları, *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, (10), 1-15.
- Konca H. (2018), Enerjide Dışa Bağımlılık Çerçevesinde Türkiye'de Nükleer Enerjinin Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öz E. (2020), Türkiye'nin Enerji Politikaları (1923-1980), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Nevşehir: Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir B. Z. (2022), Milli Enerji ve Maden Politikası – 5 Yıllık Bir Değerlendirme, *Kriter Dergisi*, 7(68), <https://kriterdergi.com/dosya-enerjide-donusum/milli-enerji-ve-maden-politikasi-5-yillik-bir-degerlendirme> (E.T.: 7.11.2023).
- Özev M. H. (2017), Küresel Denklemden Türkiye'nin Enerji Güvenliği, *SETA*, <https://setav.org/assets/uploads/2017/09/TurkiyeEnerjiGuvenciligi.pdf> (E.T.: 11.11.2023).
- Pamir N. (2003), Dünyada ve Türkiye'de Enerji, Türkiye'nin Enerji Kaynakları ve Enerji Politikaları, *Metallurji Dergisi*, 134(23), 1-39.

- Sarıtaş H., Genç A. ve Avcı T. (2018), Türkiye’de Enerji İthalatı, Cari Açık ve Büyüme İlişkisi: VAR ve Granger Nedensellik Analizi, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(2), 181-199.
- TBMM Zabıt Ceridesi (1922), 1. Dönem 3. Yasama Yılı 1. Birleşim, Cilt:18, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c018/tbmm01018001.pdf> (E.T.: 6.11.2023).
- TEİAŞ (2023), <https://www.teias.gov.tr/turkiye-elektrik-uretim-iletim-istatistikleri> (E.T.: 7.11.2023).
- Ticaret Bakanlığı (2021), Yeşil Mutabakat Eylem Planı, <https://ticaret.gov.tr/data/60f-1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf> (E.T.: 6.11.2023).
- TMMOB (2014), Cumhuriyet Türkiye’sinin Sanayileşmede İlk Önemli Adımı: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1934-1938, https://www.emo.org.tr/ekler/364a8ddae9aadd_ek.pdf (E.T.: 6.11.2023).
- Turan C. (2018), 1980 Sonrası Türkiye’nin Enerji Politikası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜİK (2023), <https://www.tuik.gov.tr/> (E.T.: 7.11.2023).
- URL-3: Cumhurbaşkanı Erdoğan Karadeniz Doğal Gazı Devreye Alma Töreni’ne Katıldı, 20 Nisan 2023, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/145795/cumhurbaskani-erdogan-karadeniz-dogal-gazi-devreye-alma-toreni-ne-katildi> (E.T.: 7.11.2023).
- Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) (2023a), <https://www.iea.org/countries/turkiye> (E.T.: 7.11.2023).
- Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) (2023b), <https://www.iea.org/reports/sdg7-data-and-projections/energy-intensity> (E.T.: 7.11.2023).
- URL-1: <https://kalyonholding.com/enerji/yeka-gunes> (E.T.: 7.11.2023).
- URL-2: <https://www.botas.gov.tr/Icerik/ilk-fsru-gemimiz-ertugrul-gazi/379> (E.T.: 7.11.2023).
- Üregen Güler N. ve Yumurtacı Z. (2021), YEKDEM Politikası ve Yenilenebilir Enerji Gelişimi, 6. İzmir Rüzgâr Sempozyumu, 23-24 Eylül 2021, <http://www.ruzgarsempozyumu.org/wp-content/uploads/2021/09/2011-002.pdf> (E.T.: 11.11.2023).
- Yılmaz, A. (2019). *Enerji Hub Türkiye*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Yurtoğlu N. (2018), Cumhuriyet Türkiye’sinde Elektrik Enerjisi Üretimi ve Enerji Politikaları (1923-1960), *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 34 (2), 227-280.